

ПАРАМЕТРИ ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ

УДК 82-145:821.161.2 (477.63)

Валентина БІЛЯЦЬКА
(м. Дніпро, Україна)

«СЛОВА У НЬОГО ВСІ – НА КРОВІ, НА БОЛІ І НА ЧЕСНОТІ»: МОТИВИ ЛІРИКИ ВОЛОДИМИРА СІРЕНКА

У статті розглянуто поезію Володимира Сіренка як художню естетичну систему, виявлено провідні теми, мотиви його лірики 60-х років ХХ століття та 2000-х, багато яких пов'язано з фактами біографії митця-дисидента, визначено своєрідність образної та жанрової системи.

Ключові слова: поезія, мотив, громадянська лірика, дисидент, Україна.

Утвердження національного через осягнення вічного – провідний мотив лірики Володимира Івановича Сіренка (1931–2015), відомого українського поета, журналіста, прозаїка, публіциста, громадського діяча, дисидента, щирого патріота, залюбленого в людей і рідну землю, дану «Богом, як причастя» («Синівське»):

*Моя зоря, мій видих і мій вдих,
моє мовчання, крик мій, Україно.
Я над тобою журавлем полину
за обшир твій, за небокрай до тих,
хто на коліна рабськи не ставав,
перед бідною не схиляв рамена [9, с. 79].*

Громадянські мотиви – особливість лірики В. Сіренка. Поезія його завжди була відверта, правдива, гостра на суспільні та національні теми, сповнена «патріотичної символіки», чи то написана в 60-90-ті роки ХХ століття, чи в 2000-ні. Поет радив землякам ще в 60-ті подивитися в очі Івана Сірка, «суворі» крізь «далеч віків»: «В тих очах наша вся Україна – / скільки сонця, жива й молода. / Що їй сниться, чого вона хоче, / і яку собі долю шука» [7, с. 6] (1968). Він не боявся в 70-ті розказати про батуринську трагедію, що стала символом трагедії усєї України: «Ой, якби ж то знала дівчина тоді, / що сама лежатиме мертва в лободі / і холодна буде батьківська земля, / утекла б за річку, в ліс від москаля, / з козаком поїхала б, кинувши відро, якби знала, звір який цар отой Петро» [7, с. 21] (1972). З щирим співчуттям переповідав про жінку-

селянку, доля якої – «у степу тополя», якій від праці лише тоді світало, «як пшеницю жала», у якої сивина «встелила коси», як «заметілі в полі»; про тітку Ганну, яка є уособленням жінки-колгоспниці, що до сьомого поту працює в дощ і спеку, рано-рано на світанні з сапою «тюпашить у степ», а в скрині навіть пашпорта немає: *«І записана тітка в конторі / як записані коні й воли... І дали. Слава Богу, згадала / кріпаків своїх влада Кремля. / Тітка з пашпортом емігрувала / в ту країну, де пухом земля»* [7, с. 28–29] (1967).

В. Сіренку 7 грудня 2021 року виповнилося 90 років від дня народження, він член Національної спілки письменників України з 1990 року, лауреат літературної премії «Благовіст» за книжку «Велика зона злочинного режиму», кавалер ордена «За заслуги» III ступеня, автор понад десятих збірок поезії та прози («Рождение песни» (1964), «Батькове поле» (1981), «Корінь роду мого» (1990), «Голгофа» (1992), «Навпростець по землі» (1994), «Все було» (1999), «Повернення в себе» (2001), «Регіт на палі» (2003), «Хрести дерев'яні» (2003), «Клятва» (2009), «Куценики» (2010), «Чолом до сонця. Вибране» (2011).

Особливо душевною, правдивою й волелюбною є лірика В. Сіренка, у якій ідеться про приазовську землю, де він народився, де спочиває його «красива і мудра повік» мама, яка дорогу «в країну з ім'ям Україна, / як долю прослала до ніг» [9, с. 13]. Саме мамина «дорога» не давала відчутти себе сиротою після смерті батьків: *«Моя доле, я не сирота, / адже є у мене Україна. / Є народ у мене, друзі є, і зігріта пісня серцем мами»* [9, с. 50]. Образ матері в поезії «Бережіть матерів», «Похорон матері», «Портрет мами», «Мама й тато вже давно пішли а незворотну за селом дорогу...», «Похоронив я маму, тата, тітку», «Материнська доля» й інших В. Сіренка асоціюється з Україною:

*Я не звикну ніяк, що вона до воріт
Не спішить із городу мене зустрічати.
Спорожнів без матусі мені білий світ,
І чужою стає наша затишна хата.
Не мені вже зозуля майбутнє кує
за рікою судьби в голубій оболоні.
Кожний з нас безпритульним душею стає,
Коли мамине серце навік захолоне.
Люди добрі мої, бережіть матерів,
Як себе бережіть, як свою Україну* [9, с. 7].

Він народився в селі Новопетрівці на березі Азовського моря Бердянського району Запорізької області, колись другій столиці Нестора

Махна. У батьківський, приазовський край, який цвів у серці «і солодко, і гірко» його «тягло» в різні пори року й віку («Нарешті їду я в село!»). Удома він набирався снаги «жити, мужньо тримати перо – Батьківщині своїй на добро» [9, с. 62] («Ностальгія»). В. Сіренко в багатьох поезіях пише про особливе відчуття спорідненості з краєм дитинства, про одухотвореність рідних місць:

*Та кращого краю не буде,
ніж той, де колись на зорі
мені увірвалися в груди
і сійво, і легіт вітрів.
Де я не холов і в негоду,
де суше все – доля моя,
де предків моїх і народу
довіку святиться ім'я [9, с. 87].*

Рід В. Сіренка походить із задунайських січових козаків, переселених у Приазов'я. Очевидно, саме тому його поезії наповнені духом козацької волі і непокори, волелюбністю українського народу. Тим, хто вирішив козакувати радить перед виходом з хати, переконатися, чи не забули «чесність, мужність і звитягу» [9, с. 16]. У «Козацькій пораді», «Очі Івана Сірка», «Яблука на могилі Івана Сірка», «Берда» автор часто нагадує про Івана Сірка, взірця мужності й любові до України, про річку, приазовський степ, через які переосмислюється минуле й проектується майбутнє:

*На Приазов'ї соняхи цвітуть.
у маминім городі і на полі.
Ну як тут не поїдеш до села,
у степ, що витікає із-під хати?
О краю мій! Мій соняховий краю!
Така краса в яких ще є краях?
Твоїх степів, стежок не забуваю,
бо не зачерствів, бо людина я.
Допоки буду ранки зустрічати,
збиратимусь посеред літа в путь,
лиш пригадаю – вдома, коло хати –
на Приазов'ї соняхи цвітуть [9, с. 27].*

До школи майбутній письменник пішов 1938 року в селі Долинське, у якому закінчив три класи й почалася Друга світова війна, родина Сіренків змушена була евакуюватися на Кавказ й повернулася взимку 1944 року. Батько був головою колгоспу, Володимир навчався і закінчив сім класів, мешкаючи переважно в бабусі, яка була зовсім неграмотна, але

з надзвичайно природною мудрістю. Саме в тому краї у нього «виросли крила і наповнилась небом душа», а головне: «*Коло вашого серця я зрівся малим і ставав українцем*» [9, с. 80]:

*Ми України кровні діти,
а не байстрюччя від заброд.
Ми вийшли із трави, із травня,
з його ранкової зорі.
Ми, як земля, як небо давні,
як мова наших матерів.
Ми підіймались у світила,
самі, як соняхи росли,
і землю, котра нас родила,
ім'ям пісенним нарекли* [7, с. 5].

Володимир Іванович прагнув здобувати знання у великому місті, де б гідно витримав свій життєвий урок, тому він їде в Запоріжжя, а згодом у місто Дніпродзержинськ, нині – Кам'янське, і вступив до ремісничого училища. Навчаючись, як робкор активно співпрацює з редакцією міської газети «Держинець», у якій побачили світ його перші вірші. Людське й своє життя, яке не водевіль, а драма, В. Сіренко зобразив у поезії «Гра»: «*Зіграй народження своє, / своє дитинство без турботи, / а потім армію, роботу, / яка і день, і хліб дає*» [7, с. 36], хоч кожен по-різному свою роль в житті грає чи то пристосуванець, чи бундючний в кріслі зам, в усіх «край кону яма», тому потрібно бути чесним, гідним актором життя, яким був Поет.

На думку С. Мартинової, переломним у біографії і творчості В. Сіренка став 1966 рік, коли він – відповідальний секретар газети «Знамя Дзержинки», автор поетичної книжки «Рождение песни» – створив самвидавчу збірку «Остается народ». Збірка викликала бурхливу реакцію вищого керівництва області, яке вбачило у віршах «Стіна» й «Акваріум» антирадянські настрої, адже в них відверто йшлося про тогочасну систему, побудовану на брехні: «*Акваріум – ілюзія свободи. / Свобода всюди, а її нема*» [7, с. 25], або поезія «Воркута»:

*Воркута. Воркута.
Без кінця і без дна мерзлота.
Нею сковані, в ній заховані
взяті з ліжок вночі без вини,
комуністами закатовані
наші кращі дочки й сини.
А вони йшли на бій і роботу,
щиро віривши в святість ідей.*

*Воркута – вона вічна скорбота,
бо стоїть на кістках людей [7, с. 25].*

То ж книжка осіла в архівах КДБ, а її автор, уникнув таборів Мордовії завдяки другу дитинства, який обіймав високу посаду в республіканському КДБ і порадив обласним службам не вдаватися до крайніх заходів, а проводити з Сіренком «профілактичну роботу». У поезії «Я з народом, я з людьми» автор фактично переповідав події: «Мені партія дала стусана й підніжку / нацькувала КДБ, злайнувала книжку. / Обходив я сто контор в пошуках роботи, / а за мною слід у слід швендяли сексоти. / Їх було тоді, як молі, з остраху прислужних. / Без КПРС вони не ходили в нужник» [9, с. 54].

Ця «профілактична робота» тривала більше двадцяти років, а поет жив з ярликами «націоналіст», «антирадянщик». У збірці «Все було» 1999 року В. Сіренко надрукував поезію «Я – націоналіст». Це відповідь всім тим, хто роками вішав на нього «ярлики» про неблагонадійність, це кредо свідомого громадянина з чіткою національною позицією:

*Я український націоналіст,
гартований російським шовінізмом
і дутим інтернаціоналізмом,
якому дружба й братство – приший хвіст.
Мені високий титул цей дали
знавці всіляких «ізмів» кадебісти
і крісельні з обкому комуністи,
які були, та, жаль, не загули...
Я пошанований. Свою державу
отримав і нікому не віддам.
За неї я готовий повсякчас
ім'ям Мазени та ім'ям Бандери
перекусити горло шкуродерам,
народожерам вовчим, що у нас
захочуть за обгризений окіст
чи зброєю свободу відібрати.
На цім стою і буду так стояти
я – український націоналіст [9, с. 36].*

В. Сіренко майже двадцять років перебивався на випадкових роботах, відчуваючи, що за ним постійно наглядають: «Та за мною, сховавшись в народ, / невідступною, сірою тінню / проповзає всюди сексот» [7, с. 12]. Про ці події автор писав у поезіях «Я не жив у тихій хаті скраю», «У їдальні народу – море», «Я з народом, я з людьми»:

Я не жив у тихій хаті скраю,

*завжди йшов до вранішніх заграб.
Чому ж я у самоті конаю,
як жебрак, без грошей і без прав?
...чому я сиджу, як трутень, вдома,
чому скрізь скорочують мене.
Моє серце у важких лабетах,
цебенить солоне море з віч.
А на мене дивиться з портрета,
як начальник КДБ, Ілліч [7, с. 11].*

У поезії «Всесвітня надія», написаному 1979 року, автор переймається тривогою за суспільство, у якому «сексот у шию людства нишком диха/ і гільйотину точить ніжний кат», а в карцерах «холонуть Стуси», «світ вже не світ» і чи варто боротися з суцільною тьмою в країні. Та думка про дітей, їхнє майбутнє надає сили «стояти і рости»: *«щоб перед смертю, а таки діждати, / коли впадуть на всій планеті грати / і видохнуть сексоти і кати»* [7, с. 28].

У передмові до збірки «Голгофа» В. Сіренко писав, що все свідоме життя він сповідував Правду, тому завжди й отримував «на горіхи». До всього додалося знайомство і тісні зв'язки з такими дисидентами, як Оксана Яківна Мешко, Борис Дмитрович Антоненко-Давидович, Олекса Тихий, Микола Кучер, Василь Скрипка, родина Олександра і Олени Кузьменків, Борисом Довгалюк, Іваном Бровком, Іваном Гончаром, Іван та Орися Сокульські, Віктор Савченко, Гаврило Прокопенко, Микола Береславський, які формували його як громадянина і патріота. З ними він пройшов найважчі дороги, залишився ввданим їхній справі та пам'яті.

Саме на пам'яті історичній акцентується в поезії «Балада про ярлики»: автору наснилося, що потрапив у еСБеУшні підвали, в яких «товстелезні поскладені плити»: *«Нагнувся. О, Боже, та це ж ярлики, / живих дисидентів і вбитих»* [9, с. 30]. У поезії «Весільне фотографування у Дніпроджержинську». Автор отетерів від побаченого: *«Згадалися мені / замучені у зонах дисиденти / і вбиті хлопці-школярі, студенти в Афгані на загарбницькій війні»* [9, с. 15].

На думку Г. Райбедюк, дисиденти жили географічно на різних територіях, не всі були знайомі між собою, у багатьох аспектах орієнтувалися на різні художні системи, культурні парадигми, тому йдеться не про літературне угруповання чи мистецьку школу, а радше про тенденцію в літературному процесі. *«Водночас їх єднали спільні риси ідеології, які визначали високу естетику, гуманізм культури та морально*

виважену етику буття. Шукання правди і чесна громадянська позиція, неприйняття фальші «істин»-фікції (М. Коцюбинська), протистояння нормативній соціалістичній поетиці, виступ проти етичного та національного нігілізму, культивування «вічних» мотивів у творчості – такі спільні домінанти художньо-філософської та морально-етичної концепції дають підстави для допуску про своєрідний дискурс у літературному процесі означеної пори, що значною мірою впливав на його естетичний клімат» [6, с. 153].

Про морально виважену етику, про чесну громадську позицію йдеться в поезії В. Сіренка 60-80 років ХХ століття, якого дуже турбувало Слово, призначення митця. Він писав, про те, чого прагнув, що тривожився «завжди не за себе, / а за слово щире, без брехні» [7, с. 52] («Я читаю вірші трактористам»); звертався до митців, у діях яких головне – «вчинок, думки лет», а якщо страх звив кубло в душі, краще на смітник викинути пензель чи перо: «*Ти не створиш, як там не крути / правдивий вірш, поему чи картину, / бо завжди відчуватимеш – за спину / прийшли ідеології чорти*» [7, с. 51] («Творець! Коли відчуєш – у нутро...»); зізнається, що завжди ходив «навпрошки» і кланявся сонцю й гарним людям, а не ідолам культу («Як умів, так і жив»):

*Над усе любив Україну,
В мої очі текло її сонце,
в серце – слово і пісня батьків.
Признаюсь, як умів, так і жив.
Я себе тваринному страху
в гострі кігті ні разу не дав...
Як і всім, було інколи страшно,
та Людина брала своє.
Тому жодного друга не зрадив
І у жоднім рядку не збрехав [7, с. 58].*

У поезії «Чекістам» зізнається, що відчуває, як пальці холодні обмацують його душу, проте це його не лякає, він ствердно заявляє:

*Мене вам не обстругати,
В мені не розчавити «Я».
У мене в душі моя мати
і вся Україна моя.
У мене в душі наші люди,
їх правда солодка й гірка.
Мені б тільки слово, як будень,
І гідність найвища людська [7, с. 23].*

В. Сіренко не лише своє мистецьке кредо відверто стверджував, він відверто засуджував поетів, які раділи, де потрібно було заридати, хвалили, де треба було проклинати, й застерігав таких «писак»: *«Ти й не почувши, як ростуть / курдюк баранячий і роги»* [7, с. 22]. АБО: *«Жив скадебешений поет / і був у нього творчий лет / не до незвіданих планет, /а до харчів і в туалет»* [15, с. 27].

Уже після проголошення Незалежності, практично кожна збірка поета, з якою він виходив на суд читача, була з передмовою автора, у якій прагнув не бути байдужим, у якій не було жодного нещирого слова: *«Поезія – це завжди несподіваність, це стихія – непередбачувана.... Найбільше щастя для поета, коли його читають, коли бодай один рядок западе у душу людини і вона запам'ятає його. Це означає, що поет – не тільки автор, а таки поет, що він не даремно ходить по рідній землі і їсть хліб свого народу. Цього хоче кожен справжній творець»* [9, с. 3]. Найбільше наснаги отримує вночі, коли в руці перо, а в душі наснага: *«Слова ідуть – то ніжні, то пекучі / назрілі десь в глибокій глибині. / О творчості велика таїна, / ніким у цьому світі незбагнена»* [9, с. 68] («Вночі ціную тишу я найбільш»).

Тоталітарній владі не подобались вірші, у яких митець виражав свою любов до України, її народу, рідної мови, тому його усунули від літературного життя – не друкували, не дозволяли виступати перед читачами:

*Мене не друкували – дрюкували
За владною вказівкою згори.
Від мене очі у кутки ховали
Поети спілки і редактори.
А я писав. Мене не знало «треба»
В ім'я когось, або чогось в ім'я.
Була у мене проспівать потреба,
Як у шпака, у півня, солов'я [7, с. 40].*

Нагляд за В. Сіренком був пильний, у нього вдома проводилися обшуки, постійно прослуховувався телефон. Серед актів обшуку, є перелік документів, які значилися «ідейно-шкідливими» – це листи М. Береславського і слова пісні (на той час ще не гімну) «Ще не вмерла Україна».

Перший обшук у квартирі поета відбувся 11 грудня 1969 року у справі М. Береславського, який на знак протесту проти русифікації вчинив акт самоспалення. В. Сіренко був закликаний свідком у цій справі

й сміливо заявив, що русифікація справді відбувається. 1970 року він написав поезію:

*Сплять перелякані, зморені люди,
Все до ранкової стихло зорі.
Сиві ялини стоять коло суду,
То не дерева, а матері.
Ось Береславського змучена мати.
Поряд Сокульського мати стара.
Сняться їм обшуки, сняться їм грати,
доля синівська на схилах Дніпра.
Господи, в чому хлопців провина?
За що їх сила нечиста гребе?
Ніч. Ані звуку. Вся Україна –
архіпелаг КДБ [7, с. 24].*

Неодноразово В. Сіренко в поезіях задував М. Береславського як друга і як Людину. У поетичному доробку автора є багато віршів-присвят, написані в різні роки, після назви яких вказані адресати: «Капіж» – Г. Прокопенку, «Акваріум» – Б. Сотнікову, «Лебідка й журавлик» – Л. Зозулі, «Як умів, так і жив» – Л. Зозулі, «Листок обривається з гілки» – О. Завгородньому, «Баба Настя» – Всім матерям України, «Ти чарівна, схожа лиш на себе» – Н.М., «На від'їзд Ісаака Кобринського в Ізраїль», поему «Переяславська ніч» – присвятив Іванові Бенедиктовичу Бровку. Присвята (дедикація), за визначенням Л. Скорини, здатна виконувати в художньому творі різноманітні функції: є одним зі способів включення твору в систему комунікації, механізмом збереження й ретрансляції культурної пам'яті, може бути формою вираження вдячності, дружби, приязні, кохання; формальним жестом, зумовленим певними корисливими мотивами, обов'язком, традицією; формою гри з адресатом і читачами тощо [16, с. 47].

Присвяти В. Сіренка – це маркери пам'яті, які є механізмом її збереження й ретрансляції, адже вказані прізвища однодумців, письменників, знайомих, коханих, згадуються ситуації, події, свідками яких були автор та адресат дедикації. Наприклад, у поезії «Обхід» з присвятою Л.Г. Цапко В. Сіренко звертається до лікаря, щоб тойвилікував йому не серце, а душу, адже він тоді був далеко від України, на виправних роботах в Астраханській області: «Одного ви, на жаль, не зможете – / приписати щось для душі. / Ще немає пілюль справедливості / і настою такого нема, щоб я вмить опинився дома, / щоб он дуків зібрав в оберемок, / як збирають квіти в букет» [7, с. 43].

Деякі присвяти є прагматичні й абстрактні, не мають конкретного адресата – «Чекістам», «Оновленим комуністам», «Птахам», «Депутатам», «Мужчинам», «Стійте, як гори», «Білоруському братові», але ці вірші пов'язані із спогадами, із суспільною пам'яттю. Наприклад, в останньому автор говорить, що в нього душа болить за сусіда-білоруса, який свою державу:

*колгоспному довірив голові.
Тебе він знову тягне на мотузі
в імперію, де війни і розбрат.
Ти будеш ще раз бидлом у Союзі
над котрим позбиткує «старший брат».
Він ще раз твою душу з тебе вийме
і скаже, що ходив без неї ти.
Той, хто з російських вирвався обіймів,
Світ за очі повинен утекти [9, с. 60].*

У В. Сіренка є поезії, у яких адресатами присвят є письменники. «У подібних творах здебільшого помітна увага до біографічних реалій, часто відомих лише двом – безпосереднім учасникам художньої комунікації; адресат-письменник постає тут як приватна особа, а не як деміург художніх світів» [7, с. 51]. У «Спогаді про відвідування могили Куліша» з присвятою М. Кучеру автор згадує відвідини гаю Пантелеймона Куліша, Мотронівки, де «мужа славного Вкраїни / і досі ще витає дух» [7, с. 39]. Поезія «Яблука на могилі Івана Сірка» присвячена Б. Антоненку-Давидовичу з промовистим афоризмом: «Та пам'яті пливе ріка» [10, с. 6]. «Присвята творить символічний простір, у якому збереження (відомість, слава) тексту зумовлює зберігання в суспільній пам'яті імені автора, що, у свою чергу, передбачає збереження в суспільній пам'яті імені адресата присвяти» [16, с. 48].

Наступний обшук у В. Сіренка відбувся 6 березня 1972 року пов'язаний із судовим процесом проти Миколи Холодного, а третій – 19 березня 1985 року у зв'язку з карним провадженням проти нього самого й засланням його на примусові роботи в місто Камизяк Астраханської області. Про відбування покарання В. Сіренко писав у поезіях «Обхід», «Чужі краї, та ще нема здоров'я», «Послання Україні з астраханських степів», «І присудили чужину», «У лікарні», «Виглядав я з Києва в Казимяку волю», «Кому поплакатись? Кому? Коли побачу Україну?» тощо. У кожній поезії туга за рідною землею: «І в суботу рано посадив тополю. / Постелив їй землю і полив водою, / рідний край згадавши, освятив сльозою» [7, с. 47]; «Пустіть мене, невільника додому, / на

Україну, в мамине село» [7, с. 44]; «Пришліть тоді справедливість, / Україну мені пришліть» [7, с. 43]; «І найстрашніше, що не знаю, / коли додому полечу, / у свій благословенний край, / на свою милу Україну, / де навіть у лиху годину / твоїй душі і тілу – рай» [7, с. 46].

Поет, потрапивши в жорна репресивної машини, не занепавав духом і не зневірився, він розумів, що на його долю випало випробування, яке може відібрати життя, але не совість і не національну гідність. М. Соловйова про ці події так пише: *«У душі митця все ж таки з'явилася надія, коли, лежачи на чорному ліжку гуртожитку камізяцької спецкомендатури, він жадібно слухав виступи учасників XXVII з'їзду КПРС. Серце наповнювалося радістю від думок, що партія зрозуміла хибність свого шляху й готова визнати свої помилки. І тільки на волі він зрозумів, що його, як і весь народ, знову обдурено. У ситуації безвиході, страху, болю часто бажане сприймається за реальність, пробудження ж після жахливого й довгого сну перетворюється на катастрофу» [17, с. 41].*

Повернувшись із заслання, Володимир Сіренко не пішов на жодні компроміси з владою. Так, 15 жовтня 1990 року він звернувся до партійної організації Дніпропетровського облрадіокомітету з відкритим листом, у якому звинуватив КПРС у розвалі промисловості, сільського господарства, торгівлі, знищенні мільйонів невинних людей: *«Партія удає, що нічого не трапилось, намагається і далі залишити за собою право лідера та адміністратора, замовчує свої злочини, а вину за те, що діється в країні, перекладає на Рух та інші неформальні організації, ніби вони сімдесят з гаком років розвалювали все. Якби КПРС не продекларувала на весь світ і не узаконила те, що вона є керівною та спрямовуючою силою суспільства, їй важко було б звинуватити у нашому розвалі. Раз вона це зробила, то їй пряма вина і юридично обґрунтована. За все їй треба відповідати перед народом, перед історією» [17, с. 41].*

У спогадах В. Сіренко згадував, що йому випадала нагода уникнути знущань, вислизнути зі смертельних обіймів тоталітарної системи, але, на переконання автора, «в чужині можна жити, але страшно вмирати». Для цього потрібно було покинути Україну: *«В мене таке відчуття малої батьківщини, що навіть в ті часи, коли мене переслідував КДБ, коли мене ніде не друкували і не давали мені працювати за фахом, і я отримував пропозиції виїхати до Канади – я відмовлявся..., відповідав: «Ні, я там вмру. Я там писати нічого не зможу. Просто фізично вмру» [5].*

Найкраще ці спогади автор художньо інтерпретував у поезії «Батьківщина»:

*Коли дні мої судними днями були
і, здавалось, ще трохи – і зашморг накинуну,
емігрувати мене у Канаду тягли,
у Сполучені Штати тягли, в Аргентину.
Можже б, я і утік від своєї біди
в ті краї, де живеться безжурно й багато.
Та мене не пускали вишневі сади
І хрести на могилах у мами і тата.
Рідна хата тримала, калина при ній,
щебетливі гаї, повні сонця долини –
вся моя Україна, де рідні мені
її кожна стеблина і кожна піщина [9, с. 5].*

Уже в 90-х роках ХХ століття він закликав українців повертатися на рідну землю:

*Тож вертайтесь додому, українські сини,
Хай з найкращого краю, але з чужини.
В Україні і небо, і земля як ніде.
В Україні вам сонцеинад душею зійде [9, с. 64].*

За часу «гласності» й «перебудови» справу неоголошеного політв'язня було переглянуто. Верховний Суд УРСР 3 березня 1986 року реабілітував поета за відсутністю складу злочину. Восени 1987 року Комітет партійного контролю ЦК КПРС поновив літератора в партії, зарахувавши втрачений двадцятидвохрічний стаж, а наприкінці цього ж року йому повернули всі конфісковані раніше твори.

Навіть після проголошення Незалежності, В. Сіренко відчував загрозу руйнації України: «Не хочу чийсь я носити сандалі / і мати не рідну країну-страну / Не хочу! У мене найкраща є мати / колиска калинова аж до Карпат, / і сам я візьму в своє серце за брата / того, хто не мот і не інтерохват, / хто любить свободу, хоч босий і голый, / У кого є Бог, Батьківщини земля, / хто бити поклони не піде ніколи / до Білого дому, Під стіни Кремля» [15, с. 10]. Його непокоїло, що зміни прийшли, а люди «бездуховні, залякані, мовчазні, як воли, топталась стирловані» [9, с. 61] і нікуди не йшли в країні ще не навчилися незалежно мислити і висловлюватися, над багатьма ще нависає «брила імперскості з її старшебратством» [9, с. 3], люди «схожі на коней незрячих нерозкомунячені ми» [15, с. 39]; «усуспільнені раби, які дорогу знають лиш до шинку» [9, с. 28]; «свідомості каліки, кастровані воли КПРС» [9, с. 28], що пройшли роки, а для декого рідніше волі «дешева ковбаса», бо

до цього часу *«Над нашим мозком, рабським і сьогодні, / висить то молот, то кривавий серп. / Ще не сповзла та сатанинська зірка, / що мітила лоби немов тавро»* [9, с. 69].

Побудова суверенної, висококультурної держави, на думку автора, неможлива без розвитку духовності громадян (а на нашій храмовій землі розповзлись попи московські, «щоб завтра ми, як Білорусь, були в імперському капкані» [10, с. 12]), виховання їх на засадах патріотизму, національної гордості, поваги до історичного минулого українського народу та загальнолюдських цінностей:

*Підібрали до нас московити ключі,
Заманили, як в стойло скотину.
І тепер, в Україні своїй живучи,
Повертаємось ми в Україну.
В черепах наших – слово матючне катів,
В наших душах свиняча толока.
Стать собою щоб кожен схотів,
Нам потрібні ще роки і роки.
Не вмирає надія. І нам з вишини
Ще прибуде і розуму й сили.
Ми повернемося в себе, невірні сини,
І покаємось в тім, що блудили [10, с. 5]*

Відновлення історичної справедливості, обстоювання ідеї національного відродження – усе це до останнього тривожило поета й надихало працювати на благо рідного народу. Володимир Сіренко укладав поетичні збірки, допомагав у змістовому наповненні літературно-художнього журналу «Факел». Творча енергія В. Сіренка, здавалося, була невичерпна: автор часто публікував вірші в українській періодиці, а окремі поезії – у газетах Канади, США, Австралії, Чехії, Словаччини, Ізраїлю, про нього згадували в передачах радіостанції «Свобода», «Голос Америки». Його ім'я занесено в 16-те видання «Людина творчості» Міжнародного біографічного центру Кембриджського університету (Англія), який видає довідник для бібліотек світу і королівської сім'ї. Він був редактором і упорядником поетичної антології «Весняний цвіт» (поети Дніпродзержинська), співавтором аудіокниги «Письменники Дніпропетровщини – шкільним бібліотекам» (2012, Дніпропетровськ). Також декілька віршів поета включено до збірки невольничої поезії України 30-80-х рр. «З облоги ночі» (1993, Київ). Крім активної творчої діяльності, він займався громадською роботою та цікавився сучасним політичним життям: *«Залишаючись безпартійним, сповідує*

принциповість, чесність. Володимир Іванович упевнений, що людина вільна вибирати переконання, свій шлях у політиці, у житті. Але за тим вибором, у творчих переконаннях, упевнений Сіренко, має стояти правда» [17, с. 45].

Попри всі випробування В. Сіренко ніс «свій хрест» на Голгофу. Цей символічний образ подвижництва, страждань, спокути є досить часто вживаним у поетів-дисидентів. У В. Сіренка «Голгофа» – назва збірки і назва вірша. Ю. Браїлко так трактує образ Голгофи: випадків вживання топоніма-бібліїзму Голгофа в прямому значенні значно менше, вони пов'язані передусім з авторським інтересом до осмислення чи переосмислення сюжетів Священного Писання. У поезії «Голгофа» В. Сіренка лексема Голгофа реалізується у трьох значеннях: перше – первинне, що означає пагорб поблизу Єрусалима, на якому у стародавніх євреїв страчували злочинців, друге – традиційно-символічне – мука, страждання, хрест; третє – символічне, авторське – велич людини, яка попри будь-які труднощі досягає мети, не скоряється життєвим обставинам, людини, яка вміє гідно «нести свій хрест». Такому переосмисленню допомагає наявність у тексті інших символів (Еверест – символ недосяжності, важкого підкорення чого-небудь; хрест – символ важких випробувань) [1, с. 23-24]:

*На Голгофу наказали
понести розп'яття хрест.
А у нього сили мало
і Голгофа – Еверест.
Та несе, несе бунтар
закривавлений тягар.
На путі каміння скрегіт,
все крутіш височина.
Унизу холодний регіт
прокуратора луна.
Ломить спину, в горлі сухо.
Та він шепче: «Не впаду
у братів своїх по духу,
своїх суддів на виду».
І доніс. Поставив хрест
на Голгофу – Еверест.
Розпрямився. Сонця грою
аж кипить узвишся дня.
Десь далеко під горою –
вороги, мов комашня.*

Марнота їх, марнота.

Хрест у промені вроста [7, с. 10].

Слово-символ хрест узагалі «...відзначається надзвичайно сильним впливом символічного значення на людську свідомість. Зв'язок із муками Христа настільки тісний, що сприймається практично на підсвідомому рівні» [1, с. 24]. Часто автор у поезіях звертається до Бога з проханням порятувати Україну, друзів-однодумців, просить «Дай Боже, мені ще пожити» з єдиною метою, щоб він міг «більше створити пісень, / щоб люди зорили від щастя / і йшли у квітучий розмай» [10, с. 26].

К. Фролова писала, що в збірці «Голгофа» В. Сіренка багато цікавих, щирих і поетичних спостережень нашого життя. «А ще цікавий вияв «націоналіста» в його вірші «Антисеміт» та азіатській казці-поемі «Хай Тойхай попав у рай», що свідчить про загальногуманітарну позицію поета, далеку від націоналістичних обмежень і зверхнього чи ворожого ставлення до інших народів» [18, с. 326].

Образ Голгофи згадується і в поезії «Розп'яття». Прожиті роки автор трактує, як розп'яття відколи народився, відколи судився за правду, але не корився обставинам, тому його життя:

*Немов на Голгофу дорога,
В розп'яттях минуле буття.
З роками не хочеш нічого,
Так ні – розпинає життя.
У пам'яті прірву погляну –
Було все чи, може, то сон?* [9, с. 33].

Очевидно тут варто процитувати Пола Коннертона: «Кожен спогад, хоч би яким особистим він був, навіть про ті події, єдиними свідками яких ми самі й були, або ж про наші невисловлені думки і почуття, існує лише в системі відношень з усім ансамблем понять, яким володіє багато інших людей. Ця система включає в себе осіб, місця, дати, слова, мовні форми, тобто весь той матеріал і всі аспекти морального життя суспільства, частиною яких ми сьогодні є, або до яких належали колись» [7, с. 64].

Саме про ці обставини й говорить поет у поезії «Все було» з однойменної збірки (1999), у якій ніби підсумовує пройдений життєвий шлях, осмислює своє буття і буття тих, з ким ішов поряд. Були: воля й неволя, сонце високе й гроза, буйна пісня і тиха сльоза, «Був і страх до отерпу спини, / та сухими лишились штани» [9, с. 88].

Для В. Сіренка, як і багатьох поетів-шістдесятників та поетів-дисидентів гнівна муза Т. Шевченка була духовним орієнтиром, на яку

необхідно було орієнтуватися, вона була мотивом вибору творчого шляху. Ще в 60-х роках він писав, що українці – це «нація Тараса»: *«Ми живемо. І нас не подолати, / не покривити наші язики, / бо є Шевченки майже в кожній хаті, / є Шевченки і Кармелюки»* [7, с. 14]. Розкриває власні погляди на сучасне і майбутнє українського народу після сходження на гору, де стоїть пам'ятник Тарасу Шевченкові. Для В. Сіренка – це момент пізнання істини, правди, зустріч з історією (поема «Чернеча гора»).

Мученицька біографія українських в'язнів сумління, подібно до Шевченкової, на думку Г. Райбедюк, органічно накладається на ідеологічні котурни, однак спільне організуюче начало їхньої естетичної системи визначила шевченківська ідея духовної України-держави, «трансцендентного континууму» (М. Жулинський) «мертвих, і живих, і ненарождених», розгортання якої стало для них іманентним способом презентації драматичного національного світу та його вербалізації:

*Ми пишемо вірші і діємо –
то тихо, то в боротьбі.
Ми подумки всі бронзовіємо
Монументально в собі.
Насправді ж усі ми – безликі,
Усі, як пігмеї, малі,
Коли височіє великий
Шевченко Тарас на землі* [10, с. 32].

«Серцевиною державницької ідеї дисидентів є опозиція національне / імперське, сформована об'єктивними історичними чинниками, зокрема, наявністю вічних ворогів нації. Вона трансформована в авторському тексті кожного із в'язнів сумління вельми своєрідно» [6, с. 157]. Т. Шевченко крім «духовного максималізму, дав зразок національного максималізму», був «біблійним духом» (Є. Сверстюк). Тому у творах В. Сіренка багато алюзій на твори Кобзаря як на рівні жанру – «Послання Україні з Архангельських степів», так і введення у тексти – «Ми знали стільки крові, стільки болю / на нашій, Богом посланій землі» [9, с. 31]; «І ось прийшов, прийшов таки / Апостол правди і науки» [7, с. 8]; закликів до українців бути згуртованішими, бо «нагризлися вже доволі», «прогризли минуле», напившись, «на перинах московських послули»: *«І, згадавши, хто ми справді, козацькую славу / підіймаємо до Бога над Дніпром державу»* [9, с. 33] («Не гризійтеся, українці»).

В. Сіренко використовує рядки з поезії Т. Шевченка як епіграфи до творів, наприклад, до поеми «Переяславська ніч» – «...Ой, Богдане!

/ Нерозумний сину! / Подивись тепер на матір, На свою Україну, / Що, колишучи співала / про свою долю, / Що, співаючи, ридала, / Виглядала волю» [10, с. 33]; до «Балади про появу Апостола» – «Дивуєшся, чому не йде / Апостол правди і науки» [7, с. 8] тощо.

«Шевченківські мотиви, відповідні цитати, епіграфи виступають у ліриці дисидентів своєрідним кодом, що підтверджує типологічну близькість світоглядної та естетичної концепції до філософської системи Т. Шевченка. У їхніх віршах присутній образ самого Кобзаря. У трактуванні традиційної теми митця й суспільства, ролі мистецтва Т. Шевченко визначив етичні пріоритети дисидентів, а його поетичне слово було сприйняте ними як ідейно-художній орієнтир» [6, с. 159]. В. Сіренко у своїх творах часто згадує постать Шевченка. У поезії «Тарас» (1980) хоч і вдається до інтерпретації відомих фактів життя Кобзаря, проте подає індивідуальне бачення подій, відображення власного емоційного світу. Починає твір із роздумів, що й Шевченко міг би, як паничі, славити кріпацьку Росію, але мав совість «некалічну»:

*О, Боже мій, як він хотів,
щоб його мила Україна
таки побачила зорю,
в степах зустріла щасну долю.
І він пішов один на прю.
Лиш раб оспівує неволю...
Він довго б жив. І все було б,
окрім всесвітнього Тараса [7, с. 55–56].*

У поезії «До Шевченка», що увійшла до збірки «З Україною в серці» (2015) автор зазначає, що без Тараса Григоровича Україна й народ – лише звук, він йому дякує за те, що вивів українців у «люди» і тепер: «Ми твоєю славою великі, / Мовою твоєю не малі. / Ми твоєю мудрістю багаті. / Кожний з нас із тебе вироста. Тому твій портрет у нашій хаті, / Мов ікона Господа свята» [14, с. 9].

Мотив рідної мови є одним із провідних у поетичному доробку В. Сіренка, який часто розкривається в контексті постаті Тараса Шевченка, проблеми митця і мистецтва, любові до України. На його художнє переконання, рідна мова це не дарунок і не гостинець, коли вона звучить – соловей тьохкає на пів світу, оживає діброва, квітнуть сади й просторішає світлиця. І які б випробування українська мова не пройшла, нам не збагнути її глибин, вона буде, «доки хоч один в Україні буде українець» [9, с. 65]. Перша збірка віршів В. Сіренка написана російською мовою, але, як він зазначив, йому вдалося вирватися

«з шовіністичної русифікації, повернутися в себе, у свій народ. Спочатку інтуїтивно, а потім розумом дійшов висновку, що мова і нація – поняття генетичні, що вони даються людині з духом матері, її молоком і кров'ю, і той, хто відмовляється від них, стає генетичним калікою...» [5]. Мотив рідної мови порушено в поезіях «Крик душі», «Великомучинице, мово...», «Рідна мова», «Рік Росії» та багатьох інших:

*Мова у нас – і судьба, і дорога
З темряви духу сяйва зорі.
Нам вона щедро дарована Богом,
Ласкою наших святих матерів.
Тихою сповіддю, піснею новою
З душ українських вона вироста.
Не розмовляйте чужинською мовою,
Не оскверняйте уста. [10, с. 27].*

На думку поета, багато суспільних і державних проблем починаються зі знецінення значення рідної мови. У поезії «Рік Росії» дивується автор, проведенню такого заходу протягом року, адже «*Більше трьох століть триває рік Росії в Україні*» [12, с. 7], і «*В Україні ще міцніше прироста російська мова*» [12, с. 7]. В іншій поезії зазначає, що свою мову мають «воронячі зграї», у собак навіть «мова своя», а на українську постійно цілять «імперські стволи»: «*Скільки душ ви стоптали і вбили, / Щоб утвердити мову одну*» [14, с. 21].

Засобами не гумору, а сатири В. Сіренко вдається до викриття спотворених етичних й естетичних канонів, продиктованих ідеологією. У збірках «Куценики», «Регіт на палі», «З Україною в серці» з позицій високих суспільних ідеалів він вказує на недогляди, недоліки, байдужість, недбальство тощо. У «Вінку епітафій» є присвяти «Пристосуванцю», «Наклепнику», «Кар'єристу», «Злодію», «П'яниці», які вже в назві вказують на «героїв».

За твердженням О. Гарачковської, слово «сатира» має два значення: 1) жанри або жанрові форми (різновиди) сатиричної чи сатирико-гумористичної літератури; 2) форма критичного ставлення до дійсності, спосіб художнього зображення комічного і потворного в житті [3, с. 12]. Сатира В. Сіренка зосереджена на критичному ставленні до дійсності, на негативному викритті розгулу чиновницької сваволі (цикл «Депутатіада»), несправедливості через відразливе зображення хворобливих явищ у житті країни: «*Вліво ідуть у парламенті ліві. / Всі, хто не вірний родині, блудливі*» [12, с. 26]; «*Затопити депутату на вокзалі в пику – / це порушення закону, злочин це великий. / затагають по*

судах. *А в сесійній залі / один одного вони б'ють, як на вокзалі»* [12, с. 41].

З докором звертається до земляків:

*«В наших душах, кривих від омани,
Честь і гідність козацька згаса...
Нам в обличчя плюють росіяни,
А ми кажемо: Божа роса»* [14, с. 19].

В. Сіренко у своїх промовистих поезіях передбачив багато подій, які відбувалися за його життя і після його смерті. Недарма ж раніше вважали тих, хто володів Словом посередниками між Богом і людьми, провісниками. В. Сіренко писав, що життя тоді прекрасне, «якщо є поети, послані від Бога, від неба, сонця і землі» [10, с. 7], які гідно несуть місію пророка, навіть твір так назвав «Пророк»:

*Від світотворіння й понині
поет знає мову зірок.
В народі своїм, у країні
він завжди хоч трохи пророк.
Він бачить і нище, й високе,
У чому яка таїна.
І тому в поета-пророка
із владою вічна війна.
І тому у рідному краї,
де від до богів вироста,
пілати його розпинають
і не знімають з хреста* [10, с. 7].

Так, В. Сіренко поет-провісник, вірші написані в 90-х і на початку 2000-х ніби про події сьогодення, коли з кожною годиною загроза агресії з боку путінської Росії проти України посилювалася: «Запроданці толочать нашу волю, / готують нам підновлене ярмо», «сатана московський» сльозам не вірить, «собі на користь все гребе» [10, с. 17], а 24 лютого вторглася на нашу землю. Намір зламати Україну як націю та її народ, бажанням знищити Україну московією автор передбачив ще тоді. У поезії «Пішов між зорі місяць молодий» він захоплюється молодим місяцем між зорями, мовчанням космічної висі, щасливими закоханими і його обпікає думка: «Невже чиясь злодійницька рука / натисне кнопку в бункері і вмить / оці два серця, світ наш спопелить» [9, с. 81].

Україна не становить загрози для Росії, а Путін вирішив таку загрозу сфабрикувати; Україна не є частиною російських земель тому, що цього хотілося б Путіну; і зрештою, Путін відкидає століття міжнародних зусиль, спрямованих на викорінення права сильних підкоряти менш

сильних тільки тому, що вони можуть і хочуть це зробити. На думку поета, Росія – це країна, якій мало води і суші, «почали гребти чужі краї», це країна «звірів кремлівських», «жертв ленінського перевороту», обкомовців і гебістів, яких «уже долизують чорти»: «Спасибі вам за те, що вас нема, / і Україна прапор підійма, / уставши із колін, що аж печуть» [10, с. 11]. Найкраща характеристика ладу Росії і її рівню духовності подана В. Сіренком в поезії «Про російський мат і автомат» (1999):

*Нагадує про себе постійно «старший брат».
Повсюди мат російський, російський автомат.
Повсюди «Водка русская» – «сближения» дурман.
Безсилі перед нею і Біблія, й Коран.
Для «русского влияния» нема ніяких меж
у ближнім зарубіжжі і навіть в дальнім – теж.
Повинні всі коритись і дякувать за все...
Несе Москва розпусту, розбрат усім несе [9, с. 34].*

Українці не мають жодних ілюзій. Росія розпочала війну з Україною вісім років, тому так чи інакше загострювала постійно ситуацію. Війна вже тут...:

*Знову во славу святого Отця,
волі, яка вже ніколи не згине,
дзвони вливаються в наші серця,
в серце не вашої вже України [10, с. 20].*

Чим не пророчі слова В. Сіренка й не віра в сучасну перемогу: «чужинець під наше небо рабство приведе, / лише коли останній українець, / обнявши Україну, упаде» [9, с. 31]; «Погляньте, сяйво над причілком хати! – / То наша не уярмлена зоря» [10, с. 17].

Звичайно ж, у доробку В. Сіренка переважає громадянська лірика, але немає жодного поета, який би не писав поезію серця і водночас поезію думки, поезію почуттів людської душі – інтимну лірику («Із любові все росте у небо», «Жінки у коханні, мов квіти», «Часто бачу село у долині глибокій», «О, як ця жінка цілувалась», «Еротична балада», «Мужчинам», «Я заніжу тебе, як лілею», «Пішов між зорі місяць молодий», «Я твій. Мене уже не клич»). Характерною ознакою інтимної лірики В. Сіренка є її життєва природність, що виявляється в змалюванні образу ліричного героя, у відвертих і щирих зізнаннях коханій, адже йдеться про автора, який «знає мову зірок», який «марнослів'я» ніде не залишав сліди, а присвячував оди «одвічній чарівності жінки»:

Ти чарівна, схожа лиш на себе,

*сяйна, як на сході краєвид.
Поглядають зустрічні на тебе
і приходять свататись сусід.
Можє, буде з ним тобі не гірше.
Хай щастить. А втім, скажи мені,
хто тобі напише, мила вірші –
сповідально чисті, запальні [10, с. 15].*

В. Сіренко писав, що «вірші про кохання з нього пруть». У них ліричний герой пристрасний, сповнений лицарства і благородства, що проявляється у звертанні до жінки, піднесенні та обоженні її: «Подивися, он жінка іде / вся у сонці, у золоті, в блакиті. / Чарівна! Незрівнянна!» [9, с. 82]; «В тій казці ти – моя царівна» [9, с. 21]. В українках, на його думку, «зоря вранішня» займається, вони «ні з ким не зрівнянні», тому й звертається до чоловіків («Мужчинам»):

*Мужчини, мужчини – ратаї й солдати,
яка б не стелилась попереду путь,
ідіть до коханих, вклоняйтеся свято,
любіть, і вони вас, як Бог, збережуть» [10, с. 10].*

Кохання до жінки, до її краси автор порівнює з казкою, і просить: «нехай ніколи не стліва» казка. З докором звертається автор до дівчат: «Красуні! Які красуні» [9, с. 24], що у сьайві сцени «демонструють зади» на конкурсі «Міс Україна» і не переймаються тим, що діється навколо, тому він «не у захваті» від них: «На мить застигніть, дівчата. / Ваші сестри голодні старцюють» [9, с. 24] («Акція Міс України»).

Для передачі почуттів, змалювання краси й рис характеру коханої В. Сіренко використовує арсенал різноманітних художніх засобів. Самовідчуття ліричного героя вражають несподіваністю, незвичайністю асоціацій і порівнянь: «Живу, немов читаю казку» [9, с. 21]; «Ти, неначе восени берізка» [9, с. 66]; «Сяйна, як на сході краєвид» [10, с. 15]; «У неї ніжки, наче їх точили, / гітарний стан, як у Мадонни вид» [9, с. 38]; «Як жоржина красується, / мов у фаті наречена, / як лілея соромиться, наче роздягнена жінка» » [9, с. 82]; «Я, наче кручений панич, / тебе нестримно обвиваю, / шепочу листям і співаю, і сам цвіту, / і ти цвітеш» [9, с. 20].

Часто порівняння В. Сіренка споріднені з народнопісенними, надають поезії виразності, свіжості, влучності вислову, навіть є поезії побудовані на порівнянні:

*Якби я був сліпим тебе зустрівши,
то далєбі, прозрів би я в ту мить.
Якби я був глухим, тебе зустрівши,*

*то далєбі став чути б я в ту мить.
Якби я був нїмим, тебе зустрївши,
заговорив би зразу, далєбі.
Якби мене і зовсїм не було,
як ти зїйшла із неба на пївнеба,
я б народився, мила, лиш за тим,
щоб бачити, щоб чути, говорити [9, с. 83].*

Рядки поезїй його інтимної лірики стали афоризмами: «Жінка чим молодша, тим солодша» [9, с. 39]; «Були від щастя золоті ключі, / та, видно, не було що відмикати» [9, с. 67];

Особливістю доробку поета є широкий жанровий діапазон лірики та ліро-епосу: поема («Чернеча гора», «Переяславська ніч», «Квітко моя нерозквітла»), драматична поема («Колеги»), азїатська казка-поема («Хай Тойхай попав у рай»), байка («Осляча шапка», «Ваня Сало», «Гуманїст»), сонет, притча («Притча про тирана і рибалку», «Притча про портрет»), притча-балада («Балада-притча про недогляд думки»).

З ліро-епосу В. Сїренко надає перевагу баладі («Балада про каяття», «Балада про ярлики», «Балада про перевертня», «Балада про загублену голову», «Балада про появу Апостола», «Балада про старшого брата»). Його балади є репрезентацією подїй ХХ – початку ХХІ столїть, вони «драматичні за моральними переживаннями й багатоманїтні за формою, їхнім провідним образом є людина, її душевні порухи, утвердження людяності, глибина думки відповідає глибині почуттів. Для балад цього циклу характерне стисле окреслення мїсця, перехід від конкретної ситуації до узагальнення, подається подїя й завершення з філософськими роздумами-висновками» [1, с. 206]: «Хїба то люди! То зайці. / Ха-ха, ха-ха! Якась слизота...» / Йде Хо по свїту і в руці / несе торбину патріотів» [7, с. 15] («Балада про Хо»); «Я прокинувсь. Подивився – в хаті / тих чортів уже як не було. / Мабуть, щоб не заробить догани, / подались топити казани. / Посміхнувся. В дзеркало поглянув, а у мене бїльше сивини» [7, с. 15] («Балада про загублену голову»).

Отже, ми окреслили лише деякі теми й мотиви широкої палїтри лірики Володимира Сїренка, носія козацького духу, спадщина якого заслуговує на подальше детальне вивчення, адже має значний національний та морально-виховний потенціал, високу художню вартість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біляцька В.П. Художній простір баладної епіки Василя Марсюка. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т.32 (71). №4. Ч2. С. 204–205.
2. Браїлко Ю. Реалізація символічного потенціалу лексеми Голгофа в українській поезії другої половини ХХ століття. *Мова і культура*. (Науковий журнал). Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. Вип. 15. Т. IV (158). С. 21–25.
3. Гарачковська О. О. Жанрово-стильові модифікації української віршованої сатири й гумору ХХ століття: автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.01.01. Київ; 2015. 38 с.
4. Коннертон Пол. Як суспільства пам'ятають / пер. з англ. С. Шліпченко. Київ: Ніка-Центр, 2004. 184 с.
5. Овсієнко В. В. Інтерв'ю з В. Сіренком. Персоналії. Український національний рух. *Віртуальний музей: Дисидентський рух в Україні*: URL: archive.khrg.org/index.php?id=1236593857
6. Райбедюк Г. Б. Дисидентський дискурс в українському літературному процесі 60-80-х років ХХ століття. *Бахмутський шлях*. 2010. №1/2. С.
7. Сіренко В. Голгофа: Поезії. Дніпропетровськ: Пороги, 1992. 67 с.
8. Сіренко В. І. Велика зона злочинного режиму. Про переслідування та репресії українських інакодумців у 70-80-х роках минулого століття. Дніпропетровськ : Пороги, 2005. 273 с.
9. Сіренко В. І. Все було. Поезії. Дніпропетровськ: Поліграфіст, 1999. 90 с.
10. Сіренко В. І. Повернення в себе. Поезії. Дніпропетровськ: Поліграфіст, 2001. 39 с.
11. Сіренко В. Корінь роду мого: Поезії. Київ: Радянський письменник, 1990. – 108 с.
12. Сіренко В. І. Регіт на палі: Гумор і сатира. Дніпропетровськ: Поліграфіст, 2003. 55 с.
13. Сіренко В. Чолом до сонця: Поезії. Дрогобич: Посвіт, 2014. 232 с.
14. Сіренко В. З Україною в серці: Поезії. Дрогобич: Коло, 2015. 48 с.
15. Сіренко В. Клятва: Поезії. Дніпропетровськ: Пороги. 2009. 109 с.
16. Скорина Л. Присвята як маркер пам'яті (на матеріалі української літератури 20-х рр. ХХ ст. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. Вип 22, том 2, 2018. С.47–52.
17. Соловійова М. Володимир Сіренко – поет із серцем борця. *Дивослово*. 2012. №2. С. 40–45.
18. Фролова К. Поетичне слово над Дніпром. *З любові і муки.../ Ф. Білецький, М. Нечай, І. Шаповал*. Дніпропетровськ : ВПОП «Дніпро», 1994. С.295–326.